

Täysistunto

Keskiviikko 16.11.2016 klo 13.59—17.26

7. Hallituksen esitys eduskunnalle kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta sekä kalastuslain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 239/2016 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Keskustelu

16.27 **Markus Mustajärvi vas:** Arvoisa puhemies! Tenojoen kalastusta koskevassa valtiosopimuksessa ja siihen liittyvässä kalastussäännössä on kyse perusoikeuksista ja perustuslaissa määritellyn väestönosan oikeudesta omaan elinkeinoonsa ja ainutlaatuihin kulttuuriinsa. Ei tässä Tenojoki-sopimuksessa lohta pelasteta, mutta sen sijaan voidaan tuhota olennainen osa saamelaiskulttuuria. On aivan eri asia kalastaa huvikseen kuin elääkseen ja perinteistä elämänmuotoa varjellen. Perustuslain säännös suojaa saamelaisten kulttuuri- ja elämäntapaa, johon kuuluvat perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, kalastus ja metsästys. Lohenkalastus Tenojoella jos mikä kuuluu saamelaiseen kulttuuriin. Pyyntikulttuuriin kuuluvat sekä perinteiset pyyntimuodot, pato- ja verkkokalastus sekä kulkutus, mutta myös vapakalastus ja kalastusmatkailutoiminta. Kun tämän tietää ja tunnustaa, voi kysyä, miksi saamelaiset itse olisivat tuhoamassa kulttuurinsa perustan eli kestävä kalakannan turvaamisen.

Sain juuri ennen istuntoa puhelun Utsjoelta, ja soittaja luonnehti hyvin, mistä on kyse. Hän sanoi, että emme me rikkauksien perässä juokse vaan haluamme, että saisimme jatkaa köyhää elämäämme entiseen malliin. Ei siinä kuuta taivaalta vaadita vaan oikeutta.

Norja on vienyt Suomea neuvotteluissa kuin pässiä narussa, ja Suomen virkakoneisto tahdottomien poliitikkojen myötävaikutuksella maksattaa omat virheensä sillä väestönosalla, joka vähiten pystyy puolustautumaan. Paikallisten ihmisten oikeuksien poljenta näyttää saaneen systemaattisen luonteen: Kalastuslain käsittelyn yhteydessä Inarijärven kalastuksen jako-osuuksia muutettiin paikallisten tappioksi. Heti Metsähallituslain hyväksymisen jälkeen annettiin yt-neuvotteluilmoitus, joka koskee kaikkia Metsähallituksen metsureita, ja myös paikallisten ihmisten metsästysoikeuksien suhteen on mustia pilviä nousemassa.

Arvoisa puhemies! Ei tämä hallituksen esitys ja valtiosopimus ole ollenkaan yksinkertainen asia, en sitä väitä. Asiaa voi arvioida kalakantojen kestävä käytön osalta biologisena asiana. Sitä voi arvioida perustuslaillisena kysymyksenä, juridisena näkökulmasta. Sitä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 115/2016 vp

voi pohtia hallinnollisena ja kansainvälisenä poliittisena kysymyksenä. Ja ennen kaikkea sitä voi ja tulee miettiä myös demokratian toteutumisen kannalta: voiko poliittinen eliitti talloa alleen pienen vähemmistön oikeudet? Paikallisten ihmisten tahdonilmaus on harvinaisen selvä. Kalastusoikeuden haltijat vastustavat sopimusta, niin vastustavat myös Utsjoen kunta, saamelaiskäräjät, Lapin liitto ja yrittäjien edustajat.

Perustuslakivaliokunta on paljon vartijana. Se joutuu arvioimaan, paljonko painavat ikimuistoiset oikeudet, joita ollaan nyt rajoittamassa. Se joutuu myös arvioimaan, minkälaisista suojaa nauttivat ne kiinteistönomistajat, joille kaupan yhteydessä on siirtynyt ei-aineellisia oikeuksia. Jos perustuslain suojaama oikeus lyö toista perustuslaillista oikeutta korville, on ratkaisun löytäminen hyvin hankalaa. Sitä suurempi syy olisi ollut ottaa asiassa aikalisä. Osakaskunnat ovat kirjeissään kansanedustajille luonnehtineet, että sopimuksessa on kyse omaisuuden uusjaosta. Paikalliset ihmiset vetosivat myös tasavallan presidenttiin, että sopimusta ei allekirjoitettaisi. Sosiaalisten, kulttuuristen, ympäristö- ja oikeusvaikutusten perusteellinen arviointi olisi ollut tarpeen ennen kuin asia ratkaistaan eduskunnassa.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tämä hallituksen esitys kaatuu perustuslakivaliokunnassa, ja vaikka ei kaatuisikaan, niin en voi hyväksyä tehtyä sopimusta ja kalastussääntöä. Uskon ja toivon — enkä näe yhtään syytä, mikseivät olisi — että kaikki Lapin kansanedustajat olisivat samaa mieltä.

16.32 Johanna Ojala-Niemelä sd: Arvoisa herra puhemies! Tenojoessa esiintyy noin 30 perinnöllisesti toisistaan poikkeavaa lohikantaa. Osa lohikannoista voi potentiaaliinsa nähden huonosti. Lohikantojen ongelma on sekakantakalastus niin meressä kuin joessakin. On tärkeää, että lohikannoista huolehditaan ja riittävällä kutukalamäärällä turvataan myös tulevaisuuden lohisaaliit ja paikallisen kalastuskulttuurin säilyminen. Suojelun on täytettävä kaikki oikeudelliset loukkaamattomuusperiaatteet, ja se on toteutettava tutkittuun tietoon perustuen ja paikallisten kanssa yhteisesti hyväksytyin periaattein.

Esitetyssä sopimuksessa sanotaan, että sääntö koskee ainoastaan rajajokiosuutta, mikä tarkoittaa, että Tenojoen suulta katsottuna noin 60 kilometrin osuus, jota pitkin kaikki lohet nousevat, jäisi yksin norjalaisten hallintaan. Vastuun Tenojoen lohikantojen suojelusta tulee olla oikeudenmukaista ja tasapainossa sopijamaiden välillä. Tavoitteena tulee olla aikaisemman sopimuksen tavoin yhdenmukainen sääntely koko jokiosuudelle. Sopimuksen tulee kattaa lohen koko nousualue sivujoet mukaan lukien.

Tenojoen sopimus- ja kalastussääntöehdotusta ei voida hyväksyä esitetyssä muodossa, sillä ehdotuksessa on perustavaa laatua olevia oikeudellisia epäkohtia, jotka voivat johtaa perusteettomaan omaisuuden uusjakoon Tenojokilaaksossa. Tenojoen kalastusoikeudet ovat osa tilojen varallisuus oikeuksia. On mahdollista, että ehdotetut rajoitukset eivät ole sopusoinnussa perustuslaissa turvatun omaisuuden suojan kanssa.

On tärkeää, että paikallisten näkemykset huomioidaan laajemmin sopimus- ja sääntöehdotuksessa ja että maa- ja metsätalousministeriö teettää sopimuksesta taloudellisen, sosiaalisen, kulttuurisen sekä ympäristö- ja oikeusvaikutusten arvioinnin. On välttämätöntä, että Suomi ja Norja aloittavat uudet neuvottelut sopimus- ja kalastussäännöstä. Norja ei ole irtisanonut sopimusta, eli ei ole mitään perustetta pitää kiirettä sopimuksen päättämiseksi nyt. Kalastusta voidaan rajoittaa nykyisen sopimuksen 7 artiklan mukaan esimerkiksi keräämällä faktatietoa kannoista kaikuluotaimien avulla neuvottelujen pohjaksi. Kalastuksen aloitusajankohtaa voidaan säännellä ja saaliskiintiöt ottaa tarvittaessa käyttöön, jos näin harkitaan hyväksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 115/2016 vp

Näillä perusteilla en kannata Suomen ja Norjan kalastussopimuksen hyväksymistä hallituksen esittämässä muodossa, ja toivon tälle vahvaa kannatusta myös eduskunnasta.

16.35 Mikko Kärnä kesk: Arvoisa herra puhemies! Metsästys, kalastus ja eränkäynti ovat lappilaisten ooppera ja baletti, ja näihin asioihin liittyy paljon intohimoja. Eräs pohjoisessa vaikuttanut pappi totesi 80-vuotispäivähaastattelussaan, että mikäli taivaassa on lohta, poroa tai hilloja, niin hän ei sinne halua. Se kuvaa hyvin lappilaista mielenmaisemaa.

Nyt käsittelyssä oleva Tenojoen kalastussopimus on ollut pitkä prosessi, joka käynnistettiin jo vuonna 2012. On aivan asiallista tunnustaa, kuten tässä useat lappilaiset kollegat ovat jo edellä todenneet, että nyt näyttää siltä, että oikein kukaan ei ole tähän sopimukseen tyytyväinen. Tällä sopimuksella pelätään olevan negatiivisia vaikutuksia niin saamelaiskulttuuriin, matkailuun kuin jopa koko Utsjoen kuntatalouteen. On kestämaton tilanne, että matkailuyrittäjä, joka on tehnyt miljoonaluokan investoinnit, joutuisi nyt kärsimään kalastuksen rajoittamisesta. Aivan yhtä kestämatonta on se, että saamelainen perinteinen pyyntikulttuuri kuolisi siellä alueella. Näistä asioista täytyy ehdottomasti huolehtia.

Toinen lappilainen keskustan edustaja, Markus Lohi, oli tässä myös paikalla, ja keskustelimme asiasta. Lohi jakaa nämä huolenaiheet. On äärettömän tärkeää, että nyt sopimusesityksen perustuslaillisuus selvitetään hyvin tarkasti perustuslakivaliokunnassa. Useat asiantuntijat ovat esittäneet, että tässä voi olla laajoja perustuslaillisia ongelmia niin saamelaisten oikeuksien kuin myös tiloille kuuluvan omistusoikeuden kannalta.

Haluan tässä vaiheessa palauttaa myös mieliin Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelman, joka toki koskettaa ensi sijassa muita vesialueita kuin Tenojoen vesialueita, toki sivu-uomat ovat siinä mukana. Tässä luonnonvarasuunnitelmassa todetaan, että on pyrittävä turvaamaan perinteiset paikalliset kalastusmuodot ja paikallisen väestön etu on aina asetettava etusijalle. Tätä samaa toivon kyllä myös Tenojoen kalastussopimuksessa.

On palautettava mieliin myös edellisen eduskunnan hyväksymä erittäin epäonnistunut kalastuslaki. On sääli, että tämä laki meni läpi ja sillä vietiin paikkakuntalaisilta heille perinteisesti kuuluneita oikeuksia. Nyt on jopa mahdollista, että Metsähallitus olisi näillä Tenojoen sivuvesistöalueilla avaamassa vapaaseen lupamyyntiin turistikalastajille näitä vesistöjä, jonne aikaisemmin ei ole ollut pääsyä kuin paikallisilla. Tämä on todella huono asia.

Salia katsellessa täytyy kyllä hämmästellä, missä ovat nyt vihreät, jotka leimallisesti leimaantuvat saamelaiskulttuurin puolustajiksi. Missä he ovat nyt tällä hetkellä, minkä takia he eivät ole täällä käymässä keskustelua siitä, minkälaisia vaikutuksia tällä Tenojoen kalastussopimuksella on?

Sain myös aivan hetki sitten sähköpostia tuolta Norjasta. Siellä on sopimukselle myös ollut paikallisilla edustajilla paljon vastustusta, ja oli arviona se, että välttämättä tässä aikataulussa Norjassa ei pysytäkään. Nyt on tärkeää, että Suomi tekee ne yhdessä sovitut ratkaisut ja käy tarkasti läpi tämän sopimusesityksen, ja perustuslakivaliokunta on nyt avainasemassa.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Edustaja Mäkelä. — Anteeksi, edustaja Eestilä, myönnänpä teille vastauspuheenvuoron.

16.39 Markku Eestilä kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan tähän hie-
man väliin sanoa, että kollegojen näkemykset ovat aivan perusteltuja. Nimittäin tämä on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 115/2016 vp

niin vaikea valtiosopimus, että on lähes mahdotonta ja melkein mahdotonta tehdä sitä ilman, että jonkun ryhmittymän tai väestönosan perustuslaillisia oikeuksia ei rikottaisi. Sen takia tämä on ollut niin hankalaa muodostaa.

Kun tätä katsoo nytten vähän laajemmin, niin kysymyshän on siitä, että me rajoitamme kalastuspainetta 30 prosenttia, ja perimmäinen syy, miksi tällaisiin valtiosopimuksiin on jouduttu, on se, että viime vuosina ja itse asiassa tällä vuosituhannella lohikantojen kehitys ei ole ollut oletettavaa ja tutkijatkään eivät ole täysin varmoja, mistä tämä johtuu. Mutta oma mielipiteeni, joka sattumalta on sama kuin tutkijoiden mielipide, on, että se perusongelma on, että me olemme jo vuosikymmeniä ylikalastaneet niitä usean merivuoden lohia, jotka ovat kaikkein halutuimpia, ja nyt kun sitä ja niin sanottua sekakantakalastusta ruvetaan rajoittamaan, mikä turvaa näitten eri kantojen olemassaolon, niin eihän se kenellekään tietenkään meinaa kelvata.

16.40 Mikko Kärnä kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Edustaja Eestilä nosti hyvän kysymyksen esille, mutta on selvää, että meillä on ongelma siitä, että tällä hetkellä sitä tarkkaa tietoa Tenojoen lohikantojen tilasta ja sivuvesien tilasta ei ole. Olisi äärettömän tärkeää, että tähän jokeen saataisiin nyt asennettua ne laskurit, jotta tietäisimme, kuinka paljon kalaa sinne jokeen nousee. Nyt meillä on käytettävissämme ainoastaan tutkijoiden esittämiä arvioita. Olen erittäin ilahtunut siitä, että ympäristöministeri Tiilikainen on ottanut tämän asian esille norjalaisten kollegoidensa kanssa ja se on ilmeisesti etenemässä. Olisi erittäin perusteltua, että ennen kuin tällaisia laajakantoisia päätöksiä tehdään, kuten tämä Tenojoen kalastussopimus, meillä olisi käytettävissämme faktaan nojaava tieto eikä pelkkää arviota.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Vielä vastauspuheenvuorot edustajille Kalmari ja Eestilä, ja sitten siirrytään puhujalistaan.

16.41 Anne Kalmari kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Itsellenikin on jo kokemusta kalastusasioista sekä Kalatalouden Keskusliiton varapuheenjohtajana että valiokunnassa, missä teimme vastaavan tyypistä vähän vaikeaa, paikallisille erittäin vaikeaa, säännöstöä, jota nyt jäljestäpäin oikeastaan lähes kiitellään siksi, että olemme saaneet esimerkiksi Tornionjokeen kalakantaa palautettua ja ylipäättään koko Perämeren lohikanta on hyvässä kasvussa. (Johanna Ojala-Niemelän välihuuto — Markus Mustajärven välihuuto) — Se oli tavallaan tällainen maa- ja metsätalousvaliokunnan strateginen linjamuutos, joka on tapahtunut oikeastaan osin viime kaudella, osin sitä edellisellä kaudella. Mutta on ihan totta, että viime kaudella monia hankkeita meni maaliin, jopa niin, että ministeriön ja ministerin esitys oli erilainen (Puhemies koputtaa) kuin valiokunnan lopullinen esitys, ja teimme sen kuitenkin (Puhemies koputtaa) hirveän hyvässä yhteisymmärryksessä.

Mutta tärkeää on ottaa paikallisten näkökulmat huomioon, ja lupaan sen, että valiokunnassa kuunnellaan erittäin herkäällä korvalla...

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Edustaja Kalmari, nyt on kulunut niin paljon yli minuutin, että myönnän puheenvuoron edustaja Eestilälle.

...paikallisia asukkaita.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 115/2016 vp

16.42 **Markku Eestilä kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On asioita, joista voidaan olla jotakin mieltä, mutta kyllä minä pitäisin sitä aika lailla selvänä, että näitten suurten lohien lukumäärä on laskenut. Siitä on olemassa tutkimuksia, jotka toteavat, että se on pitkä trendi, ja minun mielestäni sitä on aika vaikea kiistää. Itse olen Tenojoella käynyt kalassa 30 vuotta, ja moni kanssani kalastanut on myös sitä mieltä, että kyllä siellä nämä suuret kalat ovat vähentyneet. Tietysti jos joku haluaa tutkijoiden näkemystä kiistää, niin kaikkihan toki on mahdollista. (Johanna Ojala-Niemelä: Suomalaisten kustannuksella!)

Sitten toinen juttu, mikä on erittäin tärkeätä huomata: Toki tämä voidaan jonkun henkilön ansioksi panna, mutta koko tämän ajan, minkä tämä sopimusneuvottelu on ollut esillä, perimmäinen vaatimus on ollut se, että näitä kaloja täytyy ruveta laskemaan, paljonko niitä nousee, että meillä on faktaa, jolloin me voimme tehdä tulevia päätöksiä. Summassahan näitä ei tietenkään voida tehdä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Puhujalistaan.

16.44 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan hyväksyttäväksi Norjan kanssa tehty sopimus ja sen olennaisena osana oleva kalastussääntö. Kuten esittelytekstistä käy ilmi, on Suomen ja Norjan välillä pitkät perinteet lohikalastuksen yhteisellä säätelyllä, ja tämä on tietysti selvää, että suomalaisten näkökulmasta Norjan kanssa asioista täytyy pystyä sopimaan, koska Tenojoen vesistöalueesta enemmistö sijaitsee Norjan puolella. Ja kun ensimmäinen kalastussääntö on annettu jo 1800-luvun puolella, niin perinteikästä yhteistyötä on syytä kannattaa.

Asiasta on kuitenkin tullut palautetta kansalaisilta, jotka ovat huolestuneita, epäilevät sopimuksen ristiriitaisuuksia ja noudatettua hallintotapaa, jopa perustuslainmukaisuutta. Niinpä tästä syystä perustuslakivaliokunnan varajäsenenä otinkin tässä puheenvuoron, vaikei tämä kuulukaan syvän substanssiosaamiseni alueeseen, noin lohikalastuksen merkeissä. Arvelinkin, että monilla pohjoisen edustajilla on tähän hyviä näkemyksiä, ja niitä on tässä salissa paljon kuultu. Toivon, että valiokunta ottaa käsittelyssään huomioon nämä näkökohdat sekä kansalaisilta että asiaa paremmin tuntevilta kansanedustajilta ja kuuntelee niitä herkillä korvalla.

16.45 **Eva Biaudet r:** Arvoisa puhemies! Täällä muun muassa edustaja Mustajärvi piti erinomaisen puheen, ja minun näkökulmani on nimenomaan tähän saamelaisten oikeuksiin ja niihin prosesseihin, millä tavalla lainsäädäntöä tehdään tai sopimuksia tehdään. Suomihan on sitoutunut YK:n alkuperäiskansajulistukseen, joka sinänsä ei ole juridinen instrumentti mutta joka kuitenkin on tarkoitettu antamaan sisältöä sille, millä tavalla toteutamme niitä juridisia oikeuksia, joihin olemme sitoutuneet. Siellä hyvin keskeinen periaate on, että alkuperäiskansaväestö on mukana tällaisessa. Puhutaan tällaisesta free, prior and informed consent eli he ovat mukana päättämässä ja neuvottelemassa aikaisessa vaiheessa, ja mielestäni muuten tässä hallituksen esityksessä — joka on kuitenkin hallituspuolueiden esitys, vaikka olen iloinen, että täällä on myöskin muunlaisia näkökulmia — on selvitelty hyvin paljon näitä alkuperäiskansaoikeuksia, mutta silti mielestäni se ei ole sitten tarkoittanut sitä, että niitä on toteutettu. Muun muassa tämä kuuleminen on tapahtunut hyvinkin myöhäisessä vaiheessa, ja saamelaiskäräjät on nostanut tämän erityisesti ongelmana esille, että täällä tällä tavalla ei ole arvioitu riittävästi, miten nämä saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet tässä toteutuvat. Joten toivon, että myöskin perustuslakivaliokunta katsoo tätä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 115/2016 vp

hyvin tarkkaan. Tämä ei varmasti ole mikään helppo, mutta mielestäni on hyvin tärkeää, että ainakin näissä prosesseissa pyritään mahdollisimman hyvin toteuttamaan sitä, mihin Suomi on ilmaissut suostumuksensa ja sitoutunut. Kysymyksessä on kuitenkin hyvin iso kysymys siitä, säilyvätkö saamelaisten, meidän Euroopan ainoan alkuperäiskansan, mahdollisuudet niihin elinkeinoihin, jotka heillä perinteisesti on ollut, vai kuolevatko ne kokonaan. Kysymys on myöskin siitä, millä tavalla (Puhemies koputtaa) tämä tieto voi siirtyä tuleville sukupolville. — Kiitoksia.

16.47 Mikko Kärnä kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Haluaisin kysyä edustaja Biaudetilta: kun nämä sopimusneuvottelut käynnistettiin vuonna 2012, minkä takia te ette hallituksessa ollessanne varmistaneet sitä, että saamelaiset tulevat riittävän ajoissa kuulluksi? Nyt tämä edellisen hallituksen käynnistämä prosessi tuli hyvin yllättäen tämän hallituksen käsiin, ja se oli vietävä loppuun. Te varmasti juristina tiedätte, millä tavalla näihin valtiosopimuksiin suhtaudutaan, ja silloin kun kaksi valtiota tällaisen neuvottelee, niin se hyvässä yhteisymmärryksessä ja järjestyksessä viedään molempiin parlamentteihin. Mutta nyt kysyn kyllä teiltä: Minkä takia te ette varmistaneet sitä, että saamelaisia ja saamelaiskäräjiä kuullaan riittävällä tavalla tämän sopimuksen valmistelussa ja että noudatetaan saamelaiskäräjälakia, jonka mukaisesti valtiolla on neuvotteluelvelle tällaisista kauaskantoisista asioista? Miksi?

16.48 Eva Biaudet r (vastauspuheenvuoro): Niin kuin edustaja Kärnä varsin hyvin tietää, en pysty vastaamaan sillä tavalla seikkaperäisesti, mutta voin vakuuttaa, että olemme kantaneet saamelaisten osallistumisesta huolta hyvin hyvin monia monia vuosia. Kuitenkin tietenkin tämä FPIC-periaate on tullut vähän myöhemmin, ja siinä mielessä tämä tietoisuus siitä, mitä se tarkoittaa, on ehkä vahvistunut. Mutta että olen samaa mieltä: olisi varmasti jatkuvasti pitänyt olla vieläkin kovempi ja vieläkin enemmän puhua näistä asioista. Meillä on tietyillä aloilla ministeriöissä onnistuttu paljon paremmin, muun muassa opetuspuolella ja kielipuolella on onnistuttu huomattavasti paremmin. On tehty myöskin erityislainsäädäntöä, jossa on nimenomaan otettu huomioon saamelaisten oikeudet, mutta valitettavasti viime kaudella sitten tämä ILO 169 jäi, sille kävi kuten kävi, mikä tietenkin oli aika iso katastrofi ja mitä suren vielä nytkin. Mutta enemmän olisi pitänyt tehdä, olen siitä samaa mieltä, mutta olemme varmaan olleet (Puhemies koputtaa) tämän takana hyvin kauan.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Puhujalistaan.

16.49 Harry Wallin sd: Korkeasti arvostamani herra puhemies! Käsissämme on esitys Norjan ja Suomen väliseksi kalastussopimukseksi Tenojoen vesistöissä. Sopimus on herättänyt paljon ristiriitoja ja pahaa mieltä pohjoisen ihmisten, paikallisten ja erityisesti saamelaisten, mutta myös kiinteistön Utsjoelta ostaneiden ulkopaikkakuntalaisten keskuudessa. Sopimus koetaan epäoikeudenmukaiseksi ja epäonnistuneeksi. Kun säädellään asiaa, jolla on vuosisataiset perinteet ja vahvat tunteisiin menevät juuret, olisi kaikki tarmoa laitettava siihen, että sopimuksesta tulisi tasapuolinen. Myös suhteen Suomen lakeihin, muun muassa perustuslakiin, pitäisi olla selkeä. Nyt näin ei ole. Tenolla kiinteistöjä omistavat ulkopaikkakuntalaiset kokevat kalastussopimuksen epäoikeudenmukaiseksi, sillä vaikka heillä on kiinteistöön kuuluva kalastusoikeus, he eivät saa tätä oikeutta harjoittaa. Heidän tulee ostaa turistilupa, jos mielivät lähteä lohta narraamaan. Suomen järjestelmä on kuitenkin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 115/2016 vp

sellainen, että kalastusoikeus on sidoksissa kiinteistöön. Kyse on omaisuudensuojasta, omaisuuteen liittyvästä oikeudesta.

On hyvä huomata erot Suomen ja Norjan järjestelmien välillä. Kalastusoikeus Norjan puoleisella Tenojoella ei perustu vesialueen omistamiseen. Tenojoen Norjan puoleisen vesialueen omistaa Norjan valtio. Suomessa Tenojoen vesialueesta lähes 70 prosenttia on yksityisessä omistuksessa ja kalastusoikeus perustuu lähtökohtaisesti vesialueen omistamiseen. Kalastusoikeudet ja erityisperusteiset etuudet liittyvät aina kiinteistöön, alun perin taloon, joka on jakaantunut tai lohkottu nykyisiksi kiinteistöiksi. Kalastusoikeudet ja erityisperusteiset oikeudet Suomessa eivät koskaan liity henkilöihin tai etnisiin ryhmiin tai keeneenkään asuinpaikkakunnan mukaan. Tätä periaatetta tulisi noudattaa myös Tenon sopimuksen kohdalla. Viime kädessä Tenon sopimuksessa on kyse lohensuojelusta. Tämä on tärkeää pitää mielessä, sillä lähtökohdan tulee tulla, että lohta kalastetaan vain sen verran, että lisääntyminen on turvattu ja kanta vahvistuu. Muussa tapauksessa lohta ei tulevaisuudessa Tenolla riitä kenellekään.

Arvoisa puhemies! Katson, että hallituksen esitys on muun muassa ulkopaikkakuntalaisien kiinteistönomistajien kohdalla epäoikeudenmukainen ja vaatii uudelleenvalmistelua.

16.52 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Tämä rajajokisopimus on aika vaikea perustuslain näkökulmasta. Niin kuin jo aiemmin tuolla totesin, niin sellaista sopimusta, joka täyttäisi kaikkien sidosryhmien ja asiaan liittyvien väestöryhmien perustuslailliset oikeudet, ei käytännössä pysty rakentamaan. Tilanne on mahdoton, sitä ei pysty rakentamaan, ja jokainenhan meistä voi tietysti asettua jonkun puolelle — kuka asettuu saamelaiden puolelle, kuka asettuu paikallisten puolelle ja kuka asettuu sitten kalastusoikeuden omistajien puolelle — mutta ne, jotka ovat tähän asiaan perehtyneet tarkemmin, ymmärtävät sen, että joka tapauksessa, jos lohta meinataan suojella, niin kalastuspainetta pitää pienentää kaikissa niissä muodoissa, millä lohta siellä kalastetaan, sekä Norjan puolella, joessa, vuonossa, merellä että Suomen puolella koskien kaikkia sivujokia.

Vain sillä on merkitystä, kuinka paljon niitä kutevia naaraita on, ja tällä hetkellä tutkijoiden mukaan lähes jokaisessa sivujoessa tämä vaje on ilmeinen. Ja erityisen suuri vaje on juuri näistä parhaista kutukaloista, jotka kylläkin sattumalta ovat niitä kaikkein halutuimpia kaloja. Niitä haluavat niin norjalaiset kuin suomalaiset. Ja kun se lohi aikaisin nousee — hieman sama juttu kuin Itämerellä — niin suuremmat kalat tulevat ekana, ja kun me sekakalastamme, niin emme voi erottaa, mitä kaloja sieltä tulee, ja kun niitä on 30 eri kantaa, niin jotkut näistä kannoista geneettisesti ovat sukupuuton partaalla. Nämä ovat ne keskeiset syyt, minkä takia Norja ja Suomi ovat yhdessä lähteneet rajoittamaan sitä kalastusta 30 prosenttia.

Perustuslain näkökulmasta tulee tämä ongelma: Ainakin itse ajattelen niin, että saamelaiskulttuurilla on oma sijansa ja sitä pitää arvostaa ja kunnioittaa. Vaikka Suomen laki ei tunne sellaista lainsäädäntöä, että paikallisuus menisi omistuksen ohi, niin siitä huolimatta itse henkilökohtaisesti katson, että tarvitaan ymmärrystä myös paikallisia kohtaan, joilla ei ole riittävää maata tai omistusta kalastukseen, ja silti annetaan mahdollisuus kohtuullisella euromäärällä kalastaa, koska muut harrastusmahdollisuudet siellä ovat erittäin pienet.

Täytyy myös todeta, että kiinteistönomistajien näkökulmasta on vaikea perustuslain omaisuudensuojan näkökulmasta ymmärtää sitäkään tilannetta, että sellaiset ihmiset, jotka asuvat paikkakunnalla tai ovat sinne muuttaneet vasta, saavat suuremmat kalastusoikeudet ja halvemmalla kuin omistajat. Sitä on vaikea perustuslain näkökulmasta lähteä millään ar-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 115/2016 vp

gumentilla puolustamaan. Sen takia katson, että jos me meinaamme saada sellaisen sopimuksen Norjan kanssa voimaan, jossa sitä kalastuspainetta sitten merkittävästi pienennetään, niin on tehtävä kompromisseja eri intressiryhmien intressien kesken.

Minusta tämä sopimus ei tietenkään ole viimeisen päälle hyvä, se on myönnettävä, mutta kun parempaakaan ei usean vuoden neuvottelujen aikana ole saatu, niin minun mielestäni meidänkin pitää arvostaa niitä neuvottelijoita. Voi tietysti kysyä, ovatko nämä kaikki omistajat sitten olleet yhdenvertaisesti neuvottelemassa, ilmeisesti eivät ole olleet. Oma toivomukseni ja näkemykseni on, että kun arvioidaan tulevaa kalastusta ja tulevaa kalastuspainetta ja kalakantojen kehittymistä, niin kyllä siellä omistajien pitää olla mukana arvioimassa ihan samalla tavalla kuin paikallisen väestön ja saamelaiden, että millä tavalla kalastus sitten tulevaisuudessa tullaan järjestämään.

Yksi keskeinen syy tällaiselle sopimukselle, minkä takia Suomen kannattaa pyrkiä sopimukseen ennemmin kuin sopimuksettomaan tilaan, on tietysti se, että lohet tulevat Norjan puolelta. Jos me emme Norjan kanssa pääse sopimukseen yhteisesti siitä, miten rajoitetaan kalastusta, niin silloin mennään sellaiseen tilaan, että me emme tiedä, mitä sen jälkeen tapahtuu. Ja jos mennään kalastuslain mukaan, niin silloinhan esimerkiksi kulkutus loppuu kokonaan, jos mennään sopimuksettomaan tilaan. Sen takia en välttämättä lähde sitten puolustamaan tätä niin, että tämä on läpeensä hyvä, mutta totean vain, niin kuin olen jo aikaisemminkin julkisuudessa sanonut, että ilmeisesti suuri vaikutus tulee olemaan perustuslakivaliokunnan lausunnolla, että mikä on perustuslain näkökulmasta mahdollista ja mikä ei.

Toistan myös sen oman käsitykseni, että aivan keskeiseen rooliin nousee perustuslain 20 §, jossa todetaan, että ympäristövastuu kuuluu kaikille. Vastuu myös kalakannoista kuuluu meille kaikille. Ja jos tämä perusoikeus eli kalakannat ja niiden kestävä kehitys ei toteudu, niin silloin muut perustuslailliset oikeudet menettävät merkityksensä.

Mutta jos hieman pitemmälle katsotaan, mitä me olemme Itämerellä tehneet, niin olemme saaneet myös eduskunnan päätöksellä selvää kannan parannusta aikaan, ja se näkyy jo Tornionjoella ja Tornionjoen matkailussa.

Kun lohien kalastusta mietitään tulevaisuudessa, niin itse koen, että kiintiöt, valvonta ja lohien merkintä tulevat olemaan niitä keskeisiä seikkoja, millä tavalla me kontrolloimme ja säätelemme sitten lohikantojen kestävyyttä. Ja jos me ajattelemme Tenojokea, joka on yksi parhaita lohijokia, niin keskeinen asia on saada tämä kuteva kalakanta sen verran suureksi, että lohia sitten riittää pyydettyväksi niin merellä, vuonossa kuin joella ja myös sivujoilla.

16.58 Johanna Ojala-Niemelä sd: Arvoisa puhemies! Täytyy sanoa, että tämä on ollut merkillisin prosessi, mitä on omalle kohdalle sattunut. Suomessa sanotaan, että norjalaiset hopittavat, ja Norjassa sanotaan, että suomalaiset hopittavat tässä asian käsittelyssä. Tämä on niin pienellä porukalla päätetty, että tässä ei ole demokratiasta tietoaakaan. Saimme kuulla, että neuvottelijat on välillä pantu porstuaan istumaan ja odottamaan ja pienellä porukalla on sitten tehty näitä ratkaisuja.

Lapin seitsemän kansanedustajaa, joista neljä keskustalaisia, ottivat tästä elokuussa yhteisen kannan, että tätä sopimusta ei tule hyväksyä vaan tulisi aloittaa uudet neuvottelut, ja toivon, että tämä vielä pätee tässä kohtaa. Kyllä ihmettelen sitä, että ministeri Tiilikainen ja virkamiehet menivät hyväksymään tällaisen sopimuksen. Tätä ei koeta oikeudenmukai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 115/2016 vp

seksi ja tätä ei koeta tasapuoliseksi Norjan ja Suomen valtioiden välillä, vaan kyllä suomalaiset ovat nyt nojollaan aika paljon Norjan suuntaan.

Tässä on ongelmia: On omaisuuden uusjakoa koskevat ongelmat, ja sen vuoksi toivon, että tämä tulee perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi. Ja kyllä olisi laajemmin tullut ottaa myös paikallisten näkemykset huomioon. Kuten edellä sanoin, tässä ei tapahdu mitään, vaikka tätä ei tässä hötäkässä hyväksytä, koska tässä on siirtymäaika ja Norja ei ole irtisanonut nykyistä sopimusta. Nykyinen sopimus on ollut parempi kuin tämä uusi on.

Mutta sitten tietenkin paljon pitää tehdä töitä myös tämän lohienlaskennan eteen, minkä edustaja Eestiläkin otti esille, se on hyvä asia. Samoin sitten voidaan säännellä kalastuksen ajankohtaa ja, jos on tarve, harkita myös saaliskiintiöiden käyttöönottoa, esimerkiksi vuorokautista saaliskiintiötä.

Mutta toivon kyllä tässä kohtaa, että tätä ei hyväksytä.

17.00 Mikko Kärnä kesk: Arvoisa herra puhemies! Kiitän edustaja Wallinia ja Eestilää hyvistä puheenvuoroista, joissa tuotiin esille se ydinongelma siitä, kenelle kalastusoikeudet kuuluvat. Meillä on Lapissa paljon tilojen perustamisasiakirjoihin kirjattuja oikeuksia, joita ei ole vielä minkäänlaisissa toimituksissa vahvistettu. Tämän vuoksi olisi äärettömän tärkeää, että nyt samassa yhteydessä, kun Tornionjoen regalekysymystä selvitetään, selvitetäisiin myös mahdollisuus siitä, tulisiko isojakotoimitus saattaa loppuun kaikissa niissä pohjoisen kunnissa, joissa se on vielä loppuun saattamatta. Ymmärrän kyllä, että tämä on valtavan suuri ja iso työ, mutta tämän kautta voitaisiin saada jonkunlaista selkeyttä siihen asiaan, kenelle kalastusoikeudet lopulta kuuluvat.

Edustaja Ojala-Niemelä hämmästeli tätä vauhtia tämän kanssa, mutta uskoisin, että edustaja kyllä tietää, millä tavalla nämä valtiosopimukset eteenpäin rullaavat. Tässä vaiheessa nyt, kun yhteistä tahtotilaa... Suomi tiedusteli Norjan kautta, että haluatteko te todella tätä viedä eteenpäin, ja Norjasta tuli viesti, että kyllä haluamme. Suomella ei ole mahdollisuutta yksinään tätä asiaa jarruttaa, ja mikäli sopimus hylätään, niin kyllä sen täytyy olla näiden kahden valtion kesken hyvässä yhteistyössä ja sovussa sovittu ratkaisu.

Mitä taas tulee salissa mainittuun Tornionjoen merikalastukseen ja sen rajoittamiseen, jonka myötä lohi saatiin nousemaan takaisin jokiin, se oli äärettömän tärkeä ja hyvä päätös eduskunnalta. On nyt tärkeää kyllä käydä keskustelua myös Norjan kanssa siitä, millä tavalla sitä norjalaisten merikalastusta voitaisiin rajoittaa, sillä jos Norjan merikalastusta siinä vuoron suulla rajoitettaisiin, niin on aivan selvää, että kaikki nämä perinteiset pyyntimuodot sekä urheilukalastus Tenojoella voisivat jatkua perinteiseen malliin.

17.02 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty hyviä puheenvuoroja. Lopuksi haluaisin todeta, että tämä on kaikille kansanedustajille erittäin vaikeaa. Joka jak-saa tutustua näihin monipuolisesti, oivaltaa sen, että yhtä totuutta ei ole olemassa. Oma toivomukseni kuitenkin olisi, että kun paikallinen väestö, saamelaiset ja varsinkin kesäisin sitten kalaturistit siellä yhdessä näitä asioita pohtivat ja käyttävät palveluja, niin tämä keskustelu olisi kuitenkin jonkun verran rakentavaa ja se henki hyvä, sillä minä luulen, että tällaisella loputtomalla vastakkainasettelulla mikään ryhmä ei tule voittamaan. Kuitenkin kun eduskunta käsittelee tällaisia valtiosopimuksia, niin riippumatta siitä, millä tavalla tähän sopimukseen on päästy, totta kai meidän täytyy ottaa lainsäädäntö ja perustuslaki huomioon, ja kuten totesin, tässä tapauksessa nimenomaan perustuslakivaliokunta ja sen lausunto tulee olemaan ratkaisevassa osassa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 115/2016 vp

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.